

Ն. Մ. ԳԵՐՄԱՆՅԱՆ

ԲՈՑԵՆՈՒ ԲԱԶՄԱՑՄԱՆ ՄԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ

Տարեց տարի գնալով մեծանում է բազմամյա բույսերի նշանակությունը ծաղկային ձևավորումների մեջ: Այդ բույսերի շարքում կարևոր տեղ է գրավում բոցենին (*Phlox paniculata* L.):

Բազմամյա բոցենու հայրենիքը Հյուսիսային Ամերիկան է, որտեղ տարածված են նրա ավելի քան 50 տեսակները:

Բազմամյա բոցենին հնագույն ծաղկային բույսերից մեկն է: Եվրոպա է բերվել 19-րդ դարում, իսկ ՍՍՏՄ-ում սկսել է տարածվել միայն վերջին երեք տասնամյակների ընթացքում: Հայաստանի ծաղկաբուծության մեջ այս արժեքավոր տեսակը դեռ շատ քիչ է տարածված:

Նախնական դիտողությունները ցույց են տվել, որ նա ռեսպուբլիկայի շատ շրջաններում, ինչպես նաև Երևանում հաջողությամբ կարող է աճել և դառնալ առաջնակարգ ծաղկային կուլտուրա:

Բազմամյա բոցենու մեզ մոտ քիչ տարածման պատճառներից մեկը նրա թփերի և սերմերի ձեռք բերման դժվարությունն է:

Ելնելով դրանից, մենք փորձեցինք գտնել նրա արագ ու հեշտ բազմացման նոր եղանակներ:

Բոցենու բազմացման եղանակների ուսումնասիրության գործում մենք հաշվի առանք այն հանգամանքը, որ նրա կտրոնները բավականին հեշտ են արմատակալվում, սակայն մասսայական կտրոններ վերցնելու դեպքում տվյալ տարին զրկվում ենք ծաղիկներից, որովհետև ամենից լավ արմատակալվում են ծաղիկներ գոյացնող ցողուններից վերցված գարնանային կտրոնները:

Կտրոնների մասսայական մթերումը նյութական վնաս կարող է հասցնել ծաղկային տնտեսությանը, պակասեցնելով ծաղիկների քանակը: Ելնելով դրանից, որոշեցինք գտնել բոցենու բազմացման այնպիսի ձև, որ թե տվյալ տարին լրիվ քանակությամբ ու լիարժեք ծաղիկներ ստացվեն և թե բավականին քանակությամբ կտրոններ:

Համապատասխան փորձերը սկսել ենք 1958 թվի հունիսի 9-ին, նպատակ ունենալով կտրոնները արմատակալեցնել հենց թփի վրա: Դրա համար մենք ընտրեցինք 10 միատեսակ թուփ և բոլորի հիմքում էլ բուլկից կատարեցինք 17—20 սմ բարձրությամբ, հենց նույն մարզի հողով: Ըստ որում երկու թուփը բուլկից կատարվեց առանց որևէ այլ միջոցառման, իսկ մնացած 8 թփերի բոլոր ցողունների հիմքի վրա դանակով կեղևի հատումներ կատարվեցին, այն հաշվով, որ կտրվի միայն կեղևը՝ յուրաքանչյուր թփի վրա տարբեր ձևի: Երկու թփի մոտ կեղևը հանվեց օղակաձև, երկուսի մոտ՝ կիսաօղակաձև, երկուսի մոտ քառանկյունի ձևով հանվեց կեղևի 1/4 մասը: Մնացած երկուսի վրա արվեց ստորակետանման կտրվածք: Ամառը բոլոր բույսերի նկատմամբ էլ սովորական և միատեսակ խնամք է տարվել:

Աշնանային ուժեղ ցրտահարություններից 1—2 շաբաթ առաջ հողաթըմ-բերը քանդվեցին և մանրամասն ստուգվեց բույսերի վիճակը:

Դիտողությունները ցույց տվեցին, որ բոլոր դեպքերում էլ ցողունների որոշ քանակի վրա արմատներ են առաջացել, սակայն արմատակալման աստիճանը ավելի բարձր է այն ցողունների մոտ, որոնց հիմքում կեղևի հատումներ են կատարվել, բացառությամբ օղակաձև հատումից, որի դեպքում ցողունների մեծ մասը (78 տոկոս) չորացել էր:

Արմատակալել էին նաև կոնտրոլ թփերը, որոնց վրա հատումներ չէր կատարվել, բայց վնդիներին մոտ արմատակալման տոկոսը համեմատաբար բավականին ցածր էր (49,9 տոկոս): Այդ տվյալները բերված են աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1

Վարկան	Կեղևի հատման ձևը	Կեղևի հատման ժամկետը	Թփերի քանակը	Ցողունների ընդհանուր քանակը	Արմատակալված ցողունների քանակը	Արմատակալման տոկոսը
1	օղակաձև կիսաօղակաձև	9/6—58 թ.	2	23	5	21,7
2	քառակուսի ստորակետանման	«	2	19	9	47,3
3	առանց հատման	«	2	21	17	80,9
4	«	«	2	25	17	68,0
5	«	«	2	22	9	49,9

1958 թվին ստացված արդյունքները հիմք տվեցին մեզ 1959 թվին նույն փորձը կրկնել ավելի լայն ժալալով: Նախ փորձը կատարվեց երեք ժամկետներով՝ կոկոնակալումից առաջ, կոկոնակալման շրջանում և ծաղկման շրջանում:

Ցուրբաքանչուր ժամկետին վերցրել ենք 4-ական թուփ, որոնցից մեկը բուկից է կատարվել առանց կեղևի հատման, իսկ մնացած երեք թփերի ցողունների հիմքում կեղևը կտրվել է տարբեր ձևով: Որպեսզի բուկիցի հողը չսահի և չհեռանա (մանավանդ ոռոգման ժամանակ), բույսը հագցրել էինք արկղի մեջ, որը հատակ չուներ և այդ արկղը լցրել էինք հողով: Սրա հետևանքով ամբողջ վեգետացիայի ընթացքում բուկիցի հողը մնացել է անշարժ: Արկղի պատերի բարձրությունը մոտավորապես 20 սմ էր: Աշնան ուժեղ ցրտահարություններից առաջ (հոկտեմբերի 13-ին) արկղները հանվեցին, հողը հետ տրվեց և կատարվեց հաշվառում, որի տվյալները բերված են աղյուսակ 2-ում:

Աղյուսակում բերված տվյալները ցույց են տալիս հետևյալը՝

ա) Բոլոր դեպքերում էլ կոնտրոլը (առանց հատման) ավելի քիչ արմատակալում է տվել, քան մյուս վարիանտները:

բ) Բոլոր ժամկետներից ամենանպատակահարմարը առաջին ժամկետն է, երբ կեղևի հատումը և բուկիցը կատարվում է կոկոնակալումից առաջ, այսինքն առաջին ժամկետին ընդհանուր առմամբ արմատակալման տոկոսը ավելի բարձր է:

գ) Ըստ հատման ձևի բոլոր ժամկետներում էլ արմատակալման ամենաբարձր տոկոսը ստացվել է քառակուսի կտրվածքի դեպքում:

Դիտողությունները ցույց են տալիս, որ բոլոր ցողուններն էլ մանավանդ կեղևահատված, առատ արմատային սիստեմ են առաջացրել և ստացվել են միանգամայն կենսունակ բույսեր:

Աղյուսակ 2

Համար	Փորձի զննման ժամանակը	Կեղևի հատման ժամանակը	Կեղևի հատման ձևը	Փորձի քանակը	Ծաղկունների ընդհանուր քանակը	Արմատան կալած ցողունների քանակը	Արմատան կալածման տեղի քանակը
1	Կեղևահատման ժամանակը	7/6-59 թ.	Կիսալուսնաձև	1	13	7	53.7
	«	«	Քառակուսի ստորակենտանի	1	20	16	80.0
	«	«	«	1	10	7	70.0
2	Կեղևահատման շրջանում	12/6-59 թ.	առանց հատման կիսալուսնաձև	1	20	9	45.0
	«	«	«	1	8	3	37.5
	«	«	Քառակուսի ստորակենտանի	1	12	6	50.0
	«	«	«	1	14	8	57.1
3	Ժաղկման շրջան	17/6-59 թ.	առանց հատման կիսալուսնաձև	1	17	6	35.3
	«	«	«	1	10	6	60.0
	«	«	Քառակուսի ստորակենտանի	1	14	9	64.2
	«	«	«	1	10	5	50.0
	«	«	առանց հատման	1	14	6	42.8

Աշնանը հաշվառումից հետո արմատակալված կտրոնները հեռացվել են և տնկվել նոր բույսեր ստանալու համար: Արմատակալման միջավայրի նշանակությունը պարզելու նպատակով կատարվել են որոշ նախնական փորձեր որտեղ՝ մեկ թփի մոտ բուկլիցը կատարվել է ոչ թե մարգի հողով, այլ ավազախառն հողով, իսկ մեկ ուրիշի մոտ՝ մաքուր ավազով: Դիտողությունները ցույց տվեցին, որ ավազախառն հողով և մանավանդ ավազով բուկլից կատարելու դեպքում ավելանում են գոյացող արմատների թիվը, ինչպես նաև արմատների երկարությունն ու հաստությունը համեմատած հողով բուկլից կատարված ցողունների հետ:

Աղյուսակ 3

Բուկլիցը կատարված է	Առաջացած արմատների թիվը	Արմատների միջին երկարությունը սմ	Արմատների միջին հաստությունը սմ
Մարգի հողով	7	10	1,2
Ավազախառն հողով	14	12	1,5
Ավազով	23	14	2

Չնայած նրան, որ փորձի տակ քիչ թվով բույսեր են եղել, այնուամենայնիվ այս տվյալները պարզ ցույց են տալիս ավազի զգալի առավելությունները սովորական հողի նկատմամբ:

Վերջում կարևոր է նշել, որ փորձի տակ եղած մայրական բույսերի բոլոր ցողուններն էլ նորմալ ծաղկել են և սերմնակալել:

Նկարագրված փորձերը մեզ իրավունք են տալիս առաջարկելու կտրոնավորման այս ձևը լայնորեն կիրառել բոցենու բազմացման գործում, հաշվի առնելով, որ այս ձևը ունի մի շարք դրական կողմեր՝

ա) Այն տեխնիկական շատ հեշտ է իրականացնել:

բ) Մեկ թփից միջին հաշվով աշնանը ստացվում է մինչև 10-ը և ավելի արմատավաճ կտրոն:

գ) Ոչ մի բացասական ազդեցություն չի թողնում մայր բույսի հաջորդ տարվա աճի և զարգացման վրա:

դ) Բոցենու բազմացման համար ջերմոցային տարածություններ չի պահանջվում:

ե) Նույն ցողունից տարվա ընթացքում ստացվում է թե ծաղիկ և թե արմատավաճ կտրոն, որը հաջորդ տարին ծաղկում է:

Н. М. ГЕРМАНИЯН

Новый способ размножения флокса

Резюме

Многолетний флокс (*Phlox paniculata* L.) является одной из ведущих цветочных культур, однако в цветоводстве Армении он распространен слабо в связи с недостаточностью посадочного материала.

С целью разработки способа быстрого размножения флокса, без снижения урожая его цветков нами были поставлены специальные опыты по укоренению черенков без отделения их от материнского куста. На подопытные кусты надевались деревянные ящики без дна, заполняемые землей или песком, с целью окучивания укореняемого стебля.

У основания всех стеблей острым ножом делался надрез коры различной формы (квадратный, полукругом, в виде запятой). Опыты проводились в три срока: перед бутонизацией, в период бутонизации, при цветении. Осенью кусты освобождались от земли и производился учет укоренения. Выяснилось, что при нанесении повреждений коре стебля заметно повышается % укоренения черенков, достигая 50—80%, против 35—45% у контроля (окучивание без надреза коры). Лучшие результаты укоренения черенков получены в период до бутонизации. Высший процент укоренения получался при повреждении коры в форме квадрата. Укорененные описанным способом черенки были высажены в грядку и зацвели на следующий год.

Разработанный нами способ можно рекомендовать для внедрения в производство, так как он имеет следующие преимущества перед обычным способом черенкования: 1. он технически легко осуществим; 2. с каждого куста осенью получается до 10 и более укорененных черенков; 3. отсутствует отрицательное влияние на развитие куста в будущем году; 4. для размножения не требуется теплично-парниковой площади; 5. с одних и тех же стеблей в течение сезона получают нормальные цветы и укорененные черенки.